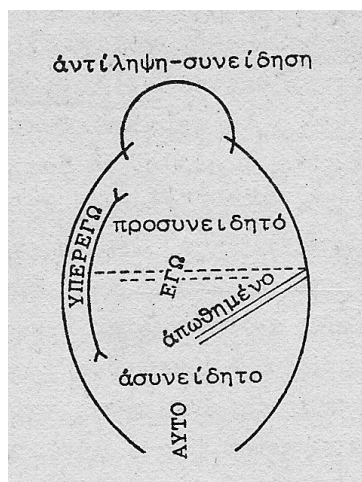

ΤΟ ΕΔΑΦΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΩΣ ΑΣΥΝΕΙΔΗΤΟ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

Υπάρχει κάθε λόγος να θεωρήσουμε ότι το έδαφος αποτελεί ένα είδος πρωταρχικού αρχείου. Είναι γεγονός ότι το έδαφος δεν είναι μόνο για τον εαυτό του ένα εκτεταμένο αρχείο, αλλά είναι επίσης γεγονός ότι το έδαφος είναι φορέας αρχείων και μάλιστα φορέας του συνόλου των υλικών αρχείων. Ως καθολικός φορέας αρχείων είναι ένα αναπόδραστο αρχειακό πεδίο: Τίποτα δεν μπορεί να μην περιέχεται ήδη καθώς δημιουργείται/ παράγεται αλλά και καθώς καταλύεται και αποσυναρμολογείται μέσα στον χρονικό ορίζοντα της οργανικής ζωής. Η μεγάλη γενίκευση μιας εννοιολόγησης του εδαφικού αρχείου –αυτό που είναι τα πάντα- ενώ μοιάζει να είναι σωτήρια, είναι ταυτόχρονα και παραπλανητική. Με την γενίκευση και την φυσικοποίηση (το γενικό, φυσικό αρχείο) υπονομεύεται η οντολογική διάσταση του αρχείου ως εκείνου όπου κάτι αρχίζει (η αρχή ως έναρξη) και εκείνου όπου κάτι άρχει ή άρχεται (η αρχή ως εξουσία)¹. Όμως εδώ δεν θα έπρεπε η τοπολογική σύγκλιση του «εδάφους» με το «αρχείο» να επιφέρει ένα είδος φυσικοποίησης της έννοιας του αρχείου, η οποία αντίκειται στην ίδια την εννοιολογική του συγκρότηση γύρω από το ενέργημα του «άρχειν». Αντιθέτως, η σύγκλιση της εδαφικότητας με την αρχειακότητα θα όφειλε να επηρεάσει την ίδια την ιδέα που έχουμε για το έδαφος. Η αρχαιοποίηση του εδάφους είναι μια ριζική εννόσή του ως πεδίου του άρχειν. Τουτέστιν, το έδαφος είναι πολιτικό έδαφος. Πέραν τούτου όμως, η εννόηση του εδάφους ως αρχείου, επιτρέπει την στράτευση και άλλων μεταφορών. Θα σταθούμε στην ψυχαναλυτική και την γλωσσική μεταφορά.

Είναι ευρύτατα γνωστή η παρομοίωση του Φρόυντ για την τοπικότητα της ψυχικής (mental) ζωής: Μοιάζει με την στρωματογραφία των αρχαίων πόλεων, όπως η Αιώνια Ρώμη, όπου τα διάφορα στρώματα του ιστορικού εδάφους, από επάνω προς τα κάτω εμπεριέχουν τα απομεινάρια μιας κρυφής, λησμονημένης βιογραφίας.² Όπως στάθηκε πολύ βολική για τον Φρόυντ η εικόνα του διαστρωματωμένου εδάφους για να παραγάγει μια αναλογία του ψυχικού βάθους, δίνοντας τη θέση της «ιστορίας της πόλης» στην «βιογραφία της ψυχής» έτσι, μοιάζει αντίστοιχα θεμιτό να κατανοήσουμε το πάχος του εδάφους ως μια μεταφορά του ψυχικού βάθους. Εδώ, αντιστρέφεται η μεταφορά: «το ψυχικό βάθος ως παχύ έδαφος» προς την μεταφορά: «το παχύ έδαφος ως ψυχικό βάθος». Η μεταφορά αυτή δεν έχει σκοπό να στοιχειώσει την ιδέα του εδάφους που έχουμε με φαντάσματα μιας αόρατης ψυχικής δραστηριότητας. Σκοπός της αντιστροφής της φροϋδικής μεταφοράς είναι να κατανοήσουμε το «φυσικό» έδαφος ως πεδίο μιας συλλογικής, ψυχικής δραστηριότητας. Κι εξηγούμε: η δεύτερη τοπική του Φρόυντ και η διαγραμματική της εξεικόνιση μας επιτρέπουν να δούμε το έδαφος ως συγκρότηση του ψυχικού βάθους έτσι που στα κατώτερα στρώματα του εδαφικού πάχους να κατοικεί το ασυνείδητο (Αυτό) στην επιφάνεια το συνειδητό (Εγώ) και να υπερίπταται κυκλοφορώντας πέρα από τα κατώφλια αυτά το Υπερεγώ (εικ. 1). Ενδιαφέρει εδώ η περιοχή του ασυνειδήτου όχι σαν κάποιο σταθερό

(εικ. 1)

Διάγραμμα της δεύτερης τοπικής του Σ. Φρόυντ

¹Βλέπε και την εισαγωγή στο Jacques Derrida, *Archive Fever. A Freudian Impression*, transl. Eric Prenovic, University of Chicago Press, 1995. Εδώ συζητούνται αντίστοιχα οι δυο έννοιες του *commense* και του *command*.

²S. Freud, *Civilization and Its Discontents*, (1929), Chrysoma Assoc. Ltd, e-book, p. 4

περιεχόμενο όπως είναι αυτό της αποθήκης (αποθήκη των απωθημένων, αποθώ, αποθηκεύω) αλλά ως διαδικασία συνεχών απωθήσεων (προς τα κάτω) και αναδύσεων (προς τα πάνω). Η ψυχική δραστηριότητα έρχεται στο φώς όπως το καυτό και ρευστό μάγμα που ξεχύνεται στην επιφάνεια της γής από την ηφαιστειακή και την εν γένει σεισμική δραστηριότητα του ενεργού υπεδάφους. Η λακανική αντίληψη για την γλωσσική δραστηριότητα του ασυνείδητου μας επιτρέπει να κατανοήσουμε την δραστηριότητα του εδάφους με τις αναδύσεις και τις απωθήσεις πέρα από τα φυσικά μοντέλα της σεισμικής δραστηριότητας, έτσι όπως θα το ήθελε η λειτουργία μια κρυφής, εν ενεργεία γλώσσας. Το παχύ έδαφος δραστηριοποιείται αφανώς από μια συνεχή γλωσσική λειτουργία, που δεν είναι άλλη από την λειτουργία της μνήμης καθώς αυτή αναμνημονεύει ή καθώς αυτή καταλύεται στην χώρα μιας επιφανειακής λήθης. Η λήθη είναι ένα γεγονός της επιφάνειας μια και «τίποτα που κάποτε σχηματίστηκε μες στην ψυχή δεν θα μπορούσε ποτέ να εξαφανιστεί, μια και τα πάντα επιβιώνουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο και είναι δυνατόν, υπό ειδικές συνθήκες, να βγούν στο φως, όπως για παράδειγμα συμβαίνει όταν μια μετάνοια φτάνει στη μνήμη του βαθέος παρελθόντος».³ Το έδαφος, κατειλημμένο από τα ανεξάντλητα αρχεία του συλλογικού ασυνείδητου, χάνει εντελώς τα υλικά του χαρακτηριστικά όπως ακριβώς η περιοχή του ασυνείδητου αν και εντοπίζεται σε ένα τοπολογικό διάγραμμα του ψυχικού δεν είναι πουθενά εγκατεστημένη, μέσα ή έξω από το σώμα. Όπως δηλαδή το ασυνείδητο δεν έχει σάρκα/ σώμα, έτσι και το γλωσσικό ή το αρχειακό έδαφος δεν έχει την υλική υπόσταση κάποιου «πραγματικού» εδάφους. Είναι περισσότερο δυνατότητα εδάφους συναρτημένη με το υλικό εδαφικό πεδίο, αλλά παντελώς άυλη. Είναι μια καθαρή από-υλοποιημένη εδαφικότητα, που ενώ δεν ταυτίζεται με την φυσική υπόσταση του εδάφους, χωρίς αυτό δεν θα μπορούσε να υπάρξει, όπως χωρίς σάρκα⁴ δεν μπορεί να υπάρξει ασυνείδητο.

ΤΟ DISPOSITIF (ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ) ΤΟΥ ΕΔΑΦΙΚΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ

Μιλάμε για το έδαφος και λέμε ότι είναι αρχείο και ότι είναι γλώσσα, μια γλώσσα του ασυνείδητου, αλλά ποιο είναι εκείνο το υποκείμενο που παίρνει τη θέση του στην επικράτεια του εδάφους ώστε μέσα από αυτό να ακουστούν οι ασύνειδες εσωτερικές εδαφικές διεργασίες; πώς να ακουστούν οι φωνές; Το υποθετικό υποκείμενο οφείλει να μην περιγράφεται ως κάτι ανεξάρτητο και εξωτερικό προς το έδαφος αφού τρόπον τινά με την ψυχική μεταφορά το ίδιο το έδαφος εννοείται ως ένα είδος σάρκας/σώματος που φιλοξενεί το υποκείμενο της γλώσσας, της μνήμης, της εκφοράς. Πρόκειται για μια διαδικασία μετενσαρκώσεων. Όπως το παιδί που θάβεται στη ζεστή άμμο για να ξεχωρίσει αλλόκοτα το κεφάλι του μέσα από τη γή, έτσι και το υποψήφιο εδαφικό υποκείμενο θα απωθήσει και θα θυμηθεί χρησιμοποιώντας τη γλώσσα της γής ως γλώσσα ταυτόχρονα απαλλοτρίωσης και ιδιοποίησης, άφησης αλλά και επιλογής μέσα στο βάθος και την έκταση του εδαφικού αρχείου. Πρέπει, εν προκειμένω, να περιγραφεί ένας μηχανισμός διαμεσολάβησης μεταξύ του εδαφικού και του υποκειμενικού, ένας μηχανισμός με την έννοια του *dispositif*, απώθησης ή ανιδίωσης⁵ και ιδιοποίησης ή απαλλοτρίωσης του εδαφικού αρχείου. Τι περιλαμβάνει αυτό το *dispositif*, ο ενδιάμεσος μηχανισμός μεταξύ του υποκειμένου και του εδάφους του; Ασφαλώς μιλώντας για το σύγχρονο, το τεχνολογικό υποκείμενο, ο μηχανισμός περιλαμβάνει τις υλικές εδαφικές υποδομές, τον οικιακό εξοπλισμό, τα ξενοδοχεία που φιλοξενούν επισκέπτες, τα μηχανικά μέσα μεταφοράς που επιτρέπουν την διαχρονία της εύρεσης οπουδήποτε. Δεν θα μπορούσε να είναι έξω από το *dispositif* τα τηλε-επικοινωνιακά μέσα, που καθιστούν την εύρεση κάπου, τον τοπικό επικαθορισμό, αδιάφορο σε σχέση με την επιτελούμενη δραστηριότητα. Αυτόν τον συνολικό μηχανισμό εννοούσε ο Χάιντεγκερ όταν έγραφε στις ταξιδιωτικές του εντυπώσεις από την Ελλάδα ότι «ο τεχνητός, επιστημονικά βιομηχανοποιημένος κόσμος παράγει δυνατότητες γρήγορα και σταθερά κλιμακούμενες, που έχουν ως αποτέλεσμα ο σύγχρονος άνθρωπος να αισθάνεται παντού σπίτι του».⁶ Και αναρωτιέται μετά τι θα συνέβαινε αν ο άνθρωπος «εγκατέλειπε κάθε αξίωση για μια πατρίδα αρκούμενος στην εμπειρία μιας απέραντης ταξιδιωτικής δραστηριότητας».⁷

³ibid p. 4

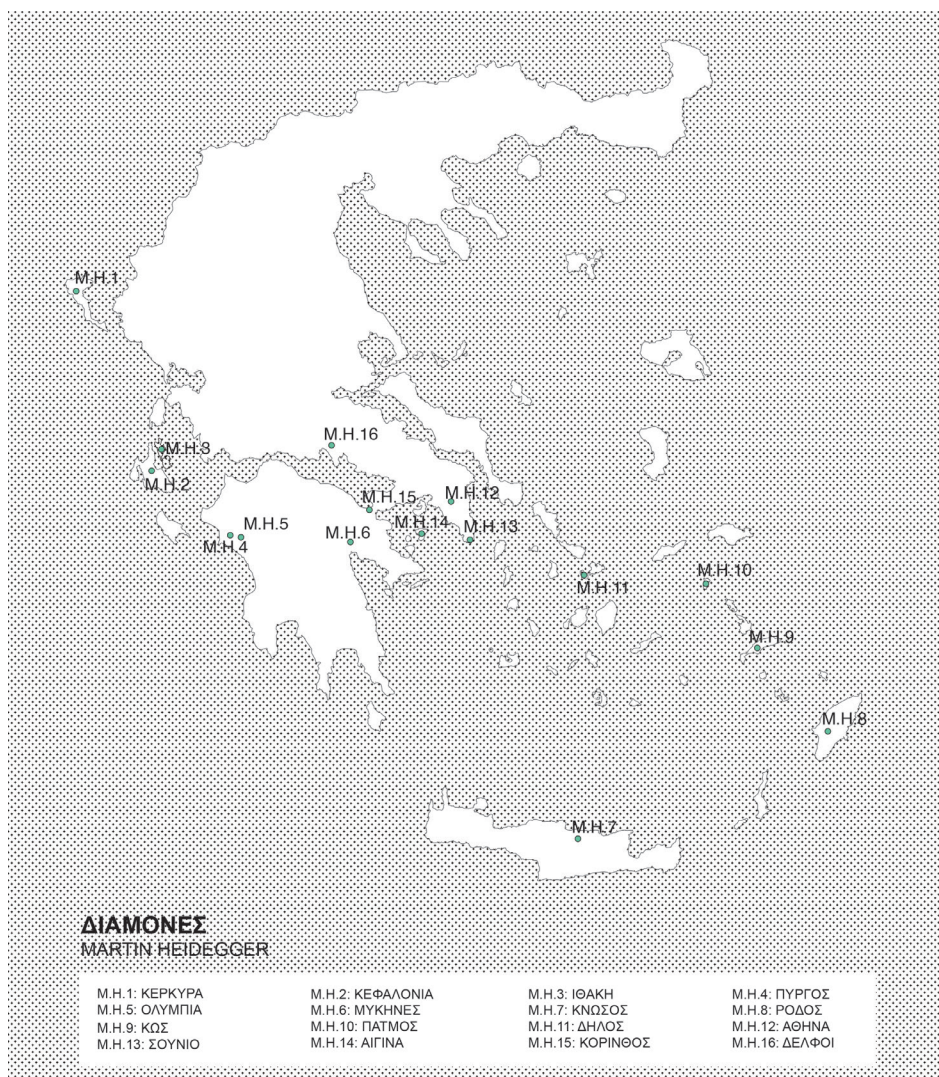
⁴εδώ η «σάρκα» μπορεί να έχει και το νόημα, που της αποδίδει ο M. Merleau Ponty ως ένα είδος ενδιάμεσου χώρου μεταξύ σωματών.

⁵Derrida, Περὶ Φιλοξενίας, εκδ. «Εκκρεμές», σ.111

⁶M. Χάιντεγκερ, Διαμονές, Το Ταξίδι στην Ελλάδα, εκδ. «Κριτική», σ. 74-75

⁷Διαμονές, σ. 75

Ο Χάιντεγκερ μιλούσε από το πλοίο, κάνοντας κρουαζιέρα στην Ελλάδα του 1963. Η πορεία που ακολούθησε ήταν από τη Βενετία προς τα Ιόνια νησιά, την Πελοπόννησο, την Κρήτη, τη Ρόδο και τα Δωδεκάνησα, τις Κυκλάδες την Αθήνα, την Κόρινθο, τους Δελφούς μέχρι και πίσω στην Αδριατική (εικ. 2). Όμως, η επιτέλεση του κοιτάγματος από έξω και από μακριά, είναι ακριβώς μια χαρακτηριστική επιτέλεση του εκμηχανισμένου *dispositiv* της «απέραντης ταξιδιωτικής δραστηριότητας». Και είναι εξίσου ενδιαφέρουσα η περιγραφή των εντυπώσεών του έτσι όπως διασχίζει τις ελληνικές θάλασσες από στεριά σε στεριά αρνούμενος τις περισσότερες φορές να κατέβει καν από το πλοίο καθώς τον διαπερνούσε σε όλο το ταξίδι η αμφιβολία αν «εκείνη η ουσία που είχε φυλαχθεί επί μακρόν και στην οποία είχε επανειλημμένα εμβαθύνει η σκέψη αποτελούσε αυθαίρετο αποκύημα της φαντασίας και δεν στηριζόταν σ αυτό που πραγματικά είχε υπάρξει...».⁸ Η παραμονή του στοχαστή στο καράβι ήταν ένα είδος άρνησης ιδιοποίησης ή ακόμα απώθησης αυτού που εγνώριζε ότι θα συναντήσει εκεί έξω. Αλλά και στις περισσότερες επισκέψεις του σε τοποθεσίες, οι εντυπώσεις του ήταν αρνητικές.⁹ Η διαδοχή των αρνητικών ή αμφίβολων εντυπώσεων έκανε τρανταχτή την αλλαγή στάσης του με την επίσκεψη στο Δήλο: «Μόνο με την εμπειρία της Δήλου έγινε το ελληνικό ταξίδι διαμονή, «ξέφωτη» παραμονή κοντά σε ό,τι είναι η αλήθεια».¹⁰ Είναι φανερό ότι ο ταξιδιώτης-στοχαστής μπαίνει σε μια διαδικασία επιλεκτικής ιδιοποίησης του εδαφικού πεδίου, με τρόπο αποφασιστικό, και επεξεργασμένο, έτσι που στην αφήγησή του, η επιλεκτική ιδιοποίηση της Δήλου ως τόπου «ξεσκεπάσματος» και ταυτόχρονα «σκεπάσματος»¹¹ να είναι το βασικό επιχείρημα για μια αυθεντική διαμονή. Με άλλα λόγια η επιλεκτική ιδιοποίηση του εδαφικού αρχείου, είναι ταυτόχρονα και ένα είδος συμβολικής απαλλοτρίωσης, η οποία κρινόμενη μορφολογικά είναι πατερναλιστική και εξουσιαστική.

(εικ. 2)

Διάγραμμα του ταξιδιού του Χάιντεγκερ στην Ελλάδα

⁸ο.π., σ.43

⁹Σε όλους τους ενδιάμεσους σταθμούς της Κέρκυρας, της Κεφαλονιάς, της Ιθάκης, της Ολυμπίας, της Κρήτης, των Δωδεκανήσων ο Χάιντεγκερ εμφατικά διατυπώνει την άρνηση ιδιοποίησης, την αποτυχία πρόσβασης στο “ιδιότατον”.

¹⁰ο.π. σ. 71

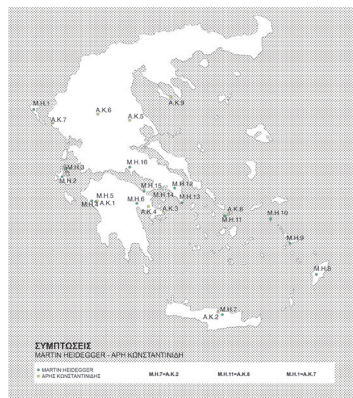
¹¹ο.π. σ.71

Η επιλεκτική ιδιοποίηση του εδαφικού αρχείου, την ίδια εποχή με το ταξίδι του Χάιντεγκερ στην Ελλάδα, γίνεται και με άλλο, εξ ίσου παραδειγματικό τρόπο από έναν Έλληνα αρχιτέκτονα. Πράγματι ο πατριάρχης του μοντερνισμού Άρης Κωνσταντινίδης, από τη θέση του προϊσταμένου της Τεχνικής Υπηρεσίας του ΕΟΤ (Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού) σχεδίασε και κατηύθυνε το γνωστό στρατήγημα της επιλογής θέσης, σχεδιασμού και οικοδόμησης των προτύπων για την εποχή ξενοδοχειακών μονάδων των «Ξενία» (εικ. 3). Άκρως προνομιακές τοποθεσίες, παραθαλάσσιες και γειτονικές συνήθως σε σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους απαλλοτριώθηκαν προς οικοδόμηση με αυστηρή επιλογή του αρχιτέκτονα. Πολλές από τις τοποθεσίες των «Ξενία» είναι ίδιες με τους σταθμούς της κρουαζιέρας Χάιντεγκερ (εικ. 4). Ο ίδιος ο Κωνσταντινίδης, όπως φαίνεται κι απ τα γραπτά του έδινε πρωταρχική σημασία στην επιλογή του οικοπέδου¹², τουλάχιστον τόσο όση και στην σχεδιαστική πράξη. Η απαλλοτρίωση των επιλεγμένων εδαφών των «Ξενία» έγινε το παραδειγματικό μέσο της επελθούσας γενικευμένης αποικιοποίησης.

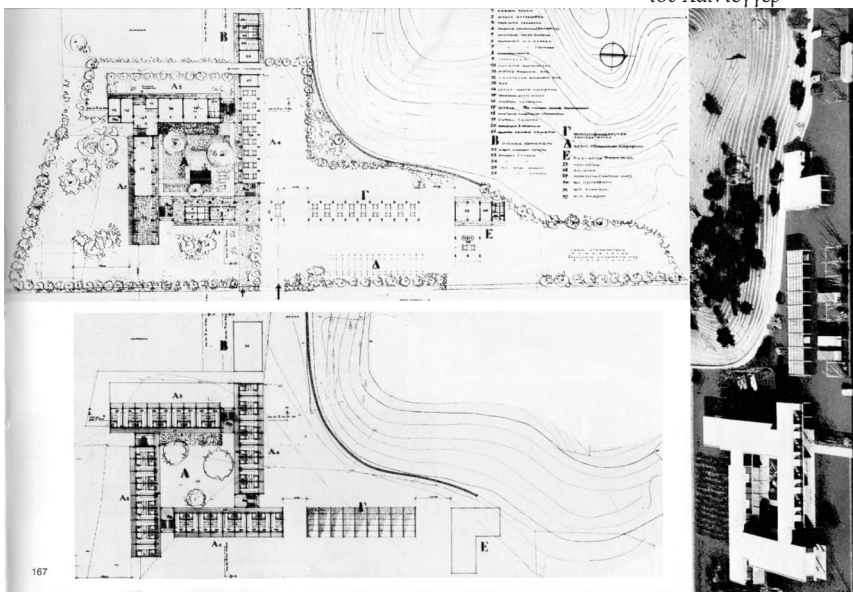
Μια σύμπτωση των δυο επιλεκτικών πρακτικών, αυτής του στοχαστή σε κρουαζιέρα κι εκείνης του αρχιτέκτονα -απαλλοτριωτή ανακύπτει όταν ο Χάιντεγκερ στη θέα «ενός άσχημου χωριού, παραμορφωμένου από ημιτελείς οικοδομές τουριστικών ξενοδοχείων για Αμερικάνους»¹³, στην Ολυμπία, καταφέρεται εναντίον της μοντερνιστικής οικοδόμησης. Σε ένα ειρωνικό παιχνίδι της ιστορίας, το οικοδόμημα που χαρακτήριζε απαξιωτικά, δεν μπορεί παρά να ήταν το Μοτέλ- Ξενία του Άρη Κωνσταντινίδη που χτιζόταν εκεί, επάνω στο δρόμο, την ίδια χρονιά (εικ. 5). Η επιλεκτικότητα του ενός -του στοχαστή- καθώς στρέφεται ενάντια στην επιλεκτικότητα του άλλου -του αρχιτέκτονα- αναδεικνύει την νεύρωση της επιλεκτικότητας.¹⁴ Η σύμπτωση των δύο στην Ολυμπία γίνεται Το Σύμπτωμα της Ολυμπίας, που εκδηλώνεται στην επιφάνεια της εδαφικής σάρκας. Έτσι, η συμβολική κι η οικοδομική επιλεκτικότητα, στην νευρωτική τους συμβίωση, γίνονται τα εργαλεία της εδαφικής αποικιοποίησης.

(εικ. 3) Φωτογραφία του Α. Κωνσταντινίδη

(εικ. 4) Χάρτης των θέσεων «Ξενία» κατά τη δεκαετία του 1960 και των σταθμών του Χάιντεγκερ

(εικ. 5) Α. Κωνσταντινίδης, Μοτέλ-Ξενία (2) στην Ολυμπία, 1963

¹² “Η επιλογή του οικοπέδου αποτελεί την πιο δύσκολη και πιο βασική αφετηρία για την σύνταξη των σχεδίων των ξενοδοχείων”. Από το κείμενο με τίτλο “Τα Νέα Ξενοδοχεία του ΕΟΤ Συνδυάζουν Αρμονία με το Τοπίο και τις Κλιματολογικές Συνθήκες”, στο: Άρης Κωνσταντινίδης, Εμπειρίες και Περιστατικά, εκδ. Εστία, σ.258

¹³ Διαμονές, σ. 43

¹⁴ Βλέπε και κριτικό σχολιασμό της «σύμπτωσης της Ολυμπίας», στο κείμενο: Μ. Χάιντεγκερ και Α. Κωνσταντινίδης: Για το Μοντέρνο Πρόγραμμα Τουριστικής Οικειοποίησης του Ελληνικού Τοπίου, στο: Ζ. Κοτιώνης, Η Τρέλα του Τόπου, εκδ. Εκκρεμές, 2004, σ.223-236

Κάθε είδος επιλεκτικής ιδιοποίησης του εδαφικού, είτε αυτή γίνεται με τον καθαρό λόγο, σε συμβολικό επίπεδο, είτε με τις πρακτικές της ανάπτυξης (growth), στο επίπεδο του πραγματικού, είναι μορφή της αποικιοποίησης του ταξιδιωτικού εδάφους. Συνήθως η ανάπτυξη, με τη μορφή της οικοδόμησης, έχοντας μεγάλη αδράνεια οικονομική επέρχεται αμέσως μετά την συμβολική αποικιοποίηση που επιτελείται με τα εργαλεία της γλώσσας και τους μηχανισμούς της τεχνικής και της τεχνολογίας. Πρόκειται για ένα είδος γλωσσικής επιβολής από τα ανώτερα στρώματα του εδαφικού συνειδητού, από το Υπερεγώ, προς τα κατώτερα ανάμικτα και σκοτεινά αποθέματα γλώσσας στο εδαφικό ασυνείδητο. Αν βασικό εργαλείο της αποικιοποίησης των εδαφών είναι η χειραγώγηση του εδαφικού ασυνείδητου με την επιβολή συμβολικών προτύπων -του τύπου «Στη Δήλο αποκαλύπτεται το αυθεντικά Ελληνικό» (das Griechische)- τότε τίθεται επειγόντως ένα πρόταγμα αποδόμησης της λογικής της χειραγώγησης του εδαφικού πεδίου, η οποία γίνεται πάντα με το πρόταγμα της επιλογής και της συμβολοποίησης των εδαφικών εντοπισμών. Μια τέτοια λογική θα μπορούσε να υπηρετήσει ένα σχέδιο από- αποικιοποίησης των εδαφών, τουλάχιστον στο συμβολικό επίπεδο. Για το σκοπό αυτό, με τους όρους της μέχρι τώρα ανάλυσης μπορούν να γίνουν δυο πράγματα: Η απονοηματοδότηση το επιλεγμένου τόπου, και η αποταυτοποίηση του ταξιδιώτη από τον προορισμό του. Η απονοηματοδότηση του επιλεγμένου τόπου θα σήμαινε ότι «οπουδήποτε είναι το ίδιο» ενώ η αποταυτοποίηση του ταξιδιώτη θα σήμαινε ότι «ο οιοσδήποτε μπορεί να είναι αυτός που είναι, εκεί όπου εκάστοτε ευρίσκεται». Επίσης μόνο η υπονόμηση του αυτονόητου υλικού μηχανισμού της αποικιοποίησης, δηλαδή των σταθερών υποδομών και των μηχανισμών μεταφοράς και επικοινωνίας θα συνέτεινε αποτελεσματικά στην αποδιάρθρωση των πρακτικών δυνατοτήτων κατοίκησης που έχει στα χέρια του ο συνεχής αποικισμός.

ΟΠΟΥΔΗΠΟΤΕ (ANYWHERE)

Για την απονοηματοδότηση της επιλογής του εδαφικού προορισμού ήδη επενεργεί και αντίστροφα στη διαδικασία της αποικιοποίησης. Η διαρκής επέκταση σε νέα εδάφη και η πύκνωση δραστηριότητας στις υπάρχουσες αποικίες δημιουργεί εσωτερικές κρίσεις και υποβαθμίσεις έτσι ώστε η αναζήτηση νέων εδαφικών πεδίων να απεστιάζει από συμβολικές φορτίσεις και να παράγει διαρκώς νέες. Έτσι το εδαφικό απόθεμα παρουσιάζεται ήδη εξαντλημένο παντού, ακόμα κι αν δεν έχει ακόμη εοικιστεί. Είναι σε κατάσταση limbo έχοντας απεκδυθεί την παλιά, γεωργική χρήση και μη έχοντας αναλάβει την νέα, αυτήν του αστικού αποικισμού. Μια γενική αίσθηση απαλλοτριωμένων εδαφών εντείνεται μέσα στην κρίση, όπου η ιδιοποίηση του εδάφους από την μικρή ιδιοκτησία τίθεται μέσα από τη φορολόγηση τις υποθηκεύσεις, τις αναμενόμενες κατασχέσεις σε ριζική εκκρεμότητα. Ο εδαφικός χάρτης και οι στρατηγικές της αποικιοποίησης μετασχηματίζονται ριζικά. Προπομπός της γενικευμένης απαλλοτριώσης είναι η γενικευμένη υποθήκευση: Αυτή διατηρεί τα αγροτικά εδάφη σε σταθερή εκκρεμότητα. Οπουδήποτε κι αν βρεθείς, το υπόβαθρο του εδάφους είναι σε κατάσταση από-ιδιοποίησης. Τα υποθηκευμένα, υπο κατάσχεση ή κατασχεμένα οικόπεδα μαζί με τα ερημοποιημένα αγροτικά εδάφη είναι η συνήθης εικόνα. Το εκκρεμές έδαφος είναι η σταθερή εμπειρία εδώ ή εκεί. Με αυτή την έννοια ακριβώς το εδώ ή το εκεί δεν έχει νόημα. Ο χωρικός προσδιορισμός του «οπουδήποτε» περιγράφει όχι μόνο μια εκκρεμότητα αλλά μαζί και μια δυνατότητα. Η κρίση του εδάφους ενεργοποιεί την εδαφικότητα στο σύνολό της, όπως υποτίθεται ότι θα έκανε μια εντατική ψυχανάλυση διεγείροντας το ασυνείδητο: κάθε πτυχή του εδάφους, οπουδήποτε, είναι ένα σύμπτωμα. Ταυτόχρονα εμπεριέχει μια μικρή υπόσχεση ανάδυσης μιας ασυνείδητης, θεραπευτικής γλώσσας.

ΟΠΟΙΟΣΔΗΠΟΤΕ (ANYONE)

Το ταξίδι κι η διαμονή με το να φέρνουν τον οίκο καθενός οπουδήποτε, γίνονται ταυτόχρονα φορείς παντοειδών ταυτοτήτων. Τα εδαφικά σημεία έντασης του αποικισμού είναι ταυτόχρονα μέρη που η ταύτιση μαζί τους αναπαράγει κοινωνικές ταυτότητες. Οι γάμοι Ασιατών στην Σαντορίνη είναι ένα καλό παράδειγμα: Το έδαφος χρησιμοποιείται για την υπερ-εδαφική συγκρότηση της ταυτότητας του προσωρινά διαμένοντος. Αν λοιπόν απομειώνονταν η σημασία του τόπου, η συνθήκη του «οπουδήποτε», θα έπαυε να συμβάλλει στη συγκρότηση ταυτοτήτων. Το αντίθετο: Ο περιπλανώμενος των εδαφών οπουδήποτε μπορεί να είναι ο οιοσδήποτε. Το έδαφος, ως εντοπισμός, συγκροτεί την προσωπικότητα σε αναλογία με τη δουλειά που κάνει το ασυνείδητο στη συγκρότηση της ψυχικής προσωπικότητας. Ο από- εντοπισμός είναι ιδιον του οποιοδήποτε. Για τον οποιοδήποτε ο Agamben σημειώνει: «Η οποιαδήποτε μοναδικότητα δεν χαίρει κάποιας ταυτότητας...αντίθετα

ορίζεται μόνο δια μέσου της σχέσης της με μια ιδέα, δηλαδή με το σύνολο των πιθανοτήτων της».¹⁵ Η ταύτιση του οποιουδήποτε με τις πιθανότητές του καθιστά εκ νέου τον χώρο κρίσιμο μια κι οι πιθανότητές του λαμβάνουν κάπου χώρα. Ο ίδιος ο Agamben προσδιορίζει το λαμβάνειν χώραν του οποιουδήποτε στο μεσοδιάστημα: «Το μεσοδιάστημα...είναι η εμπειρία του ορίου καθεαυτή, η εμπειρία του είναι-εντός-μιας-εξωτερικότητας».¹⁶ Σε αντίθεση με τη επεκτατικότητα της αποικιοποίησης όπου μετατρέπει συνεχώς το όλο και πιο έξω σε εσωτερικό χώρο¹⁷, εδώ περιγράφεται μια επιτελεστική διεργασία όπου το οποιοδήποτε υποκείμενο, περιπλανώμενο στο εδαφικό πεδίο επιτρέπει την εμπειρία του έξωθεν και μάλιστα τόσο περισσότερο, όσο πιο βαθιά απλώνεται στο έδαφος (εικ.6).

(εικ. 6)

Μια διαδρομή οπουδήποτε. (Ζ.Κ.)

ΠΑΝΤΟΙΟΤΡΟΠΩΣ/ ΕΝΑΣ ΤΡΟΠΟΣ (ANYHOW)

Ακριβώς στην περιγραφή της επιτελεστικής διεργασίας εισάγεται ένας εναλλακτικός μηχανισμός (dispositif) προς αυτόν της αποικιοποίησης των εδαφών. Ο μηχανισμός που προτείνεται είναι ένα πέρασμα από την βαριά αποσκευή των υποδομών μετακίνησης και διαμονής –δρόμων, οχημάτων, πλοίων, ξενοδοχείων, εστιατορίων- προς ένα μηχανισμό, όπου η καθαρή επιτελεστικότητα αντικαθιστά την υλική υποδομή. Τι θα συνέβαινε αν το δωμάτιο του ταξιδιώτη αντικαθιστάτο από την αποσκευή του οποιουδήποτε περιπλανώμενου οπουδήποτε; Εν προκειμένω εισάγεται ένας μηχανισμός (apparatus) κατακλίσεως οπουδήποτε, ο οποίος φέρεται στο σώμα, ως ένδυμα καθώς αυτό σχηματίζει την οποιαδήποτε πορεία διαμονής του (εικ. 7). Όμως ένα φορητό κρεβάτι-ρούχο είναι ικανό να υποκαταστήσει τον οίκο του μεταφερόμενου προσφέροντας τη δυνατότητα άμεσων κατακλίσεων εδώ ή εκεί; Αρκεί δηλαδή η επιτελεστικότητα των δημόσιων κατακλίσεων οπουδήποτε να αντικαταστήσει την αίσθηση της εσιότητας στον ανοικτό ορίζοντα των οιονδήποτε εδαφών;

¹⁵«Η Κοινότητα που Έρχεται», σ.111

¹⁶ο.π. σ.112

¹⁷για την “εξωτερικότητα” σε σχέση με την “εκσωτερικότητα” του Λακάν (extimacy) και μια χωρική ερμηνεία των εννοιών, βλέπε: Ζ.Κ.οτιώνης, Τοπολογίες της Εξεσωτερικότητας, στον συλλογικό τόμο: Η Διεκδίκηση της Υπαίθρου, εκδ. Ίνδικτος, σ. 207-222

Ο Ντερριντά στο «Περί Φιλοξενίας» αναφέρεται ως εξής στην εστιότητα της γλώσσας: «Τι ονομάζει πράγματι η γλώσσα, η λεγόμενη μητρική γλώσσα, αυτή που μεταφέρει κανείς μαζί του... Δεν απεικονίζει το σπίτι που ουδέποτε μας εγκαταλείπει ;... την φαντασίωση ιδιοκτησίας η οποία, όσο δυνατόν πιο κοντά στο σώμα μας... θα έδινε τόπο-ένανσμα στον πιο αναπαλλοτρίωτο τόπο, σε ένα είδος κινητού οικιστικού περιβάλλοντος, ενός ενδύματος ή ενός αντίσκηνου; Η λεγόμενη μητρική γλώσσα δεν θα πρέπει να είναι ένα είδος δεύτερου δέρματος που φέρει κανείς πάνω του, ένα κινητό σπίτι; Αλλά και ένα αμετακίνητο σπίτι εφόσον μετακινείται μαζί μας;».¹⁸ Με αυτή τη σκέψη, η επιτελεσματικότητα της περιπλάνησης-κατάκλισης-διαμονής, ίσως αποκτά το πραγματικό της σπίτι όταν το οποιοδήποτε υποκείμενο που κατακλίνεται, μπορεί να μιλά. Ένας πειραματισμός, που βάζει το υποκείμενο της κατακλίσεως να μιλά, με μια απεύθυνση γενική στο ανοικτό έδαφος, χωρίς παραλήπτη, του δίνει τη δυνατότητα να ομιλήσει την «μητρική γλώσσα» μέσα από αποσπάσματα των προσωκρατικών φιλοσόφων. Αν υποθέσουμε ότι αυτοί οι αρχαίοι πλάνητες του δρόμου και της σκέψης έχουν βηματίσει κάπου εδώ, οπουδήποτε, χωρίς να μπορεί να βρεθεί κανένα ίχνος του βηματισμού¹⁹ τους μέσα από το έδαφος-γλώσσα, μέσα από την κατάκλιση σε αυτό, ως ανοικτή ψυχαναλυτική κλίνη, ίσως ακουστεί η φωνή τους, με την μεγέθυνση μάλιστα που προκαλεί η σύγχρονη τεχνολογία. (εικ. 8).

(εικ. 7) Κουρελού. Φορητό Κρεβάτι για Εδαφικές Κατακλίσεις Οπουδήποτε», Ζ. Κοτιώνης

(εικ. 8) “Φερέφωνο”. Εγκατάσταση μεγαφώνου-ντουντούκας για εκφώνηση αναμετάδοσης από i-rod Ζ. Κοτιώνης

¹⁸Ζακ Ντερριντά, “Περί Φιλοξενίας”, σ. 113

¹⁹ο.π. σ. 113